

Bezrobocie wśród młodzieży Unii Europejskiej

Mieczysław Kowerski

Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Polska

Streszczenie

W pracy przeanalizowano zmiany i stosując filtr Hodricka-Prescotta wyznaczono trendy stóp bezrobocia w państwach Unii Europejskiej w latach 2000–2013 zwracając uwagę na duży, chociaż zróżnicowany w zależności od państwa wzrost poziomu i stóp bezrobocia w ostatnich 5 latach. Wzrost ten był znacznie wyższy wśród młodzieży niż wśród osób starszych, przy czym wśród młodych ludzi bezrobocie dotyka najbardziej osoby z niskim poziomem wykształcenia. Szczegółowo przeanalizowano i porównano zmiany sytuacji młodych ludzi na rynku pracy Polski na tle Austrii — państwa o najniższej stopie bezrobocia i Grecji — państwa o najwyższej stopie bezrobocia w UE.

Wprowadzenie

Bezrobocie jest jednym z najtrudniejszych problemów współczesnego świata mającym bardzo niekorzystny wpływ zarówno na procesy społeczne jak i gospodarcze. Szczególnie niekorzystne, a wręcz groźne społecznie i gospodarczo jest bezrobocie wśród ludzi młodych. Osoby te po ukończeniu edukacji i zdobyciu niekiedy bardzo cennych, a nawet unikalnych kwalifikacji zamiast pracować, nabywać doświadczeń zawodowych i powiększać dochód narodowy pozostają bez pracy, a niekiedy bez środków do życia. Z drugiej strony to właśnie osoby młode są najbardziej narażone na zmiany na rynku pracy związane z wahaniami koniunktury gospodarczej. Obecna przedłużająca się w większości państw Unii Europejskiej recesja sprawia, że szybko rośnie stopa bezrobocia wśród młodych ludzi. Celem pracy jest analiza zmian poziomu i stóp bezrobocia wśród młodych ludzi w państwach Unii Europejskiej w latach 2000–2013. W wyniku zastosowania metody ARIMA oraz filtru Hodricka-Prescotta wyznaczone zostały trendy stóp bezrobocia. Szczegółowo przeanalizowana została sytuacja młodych ludzi na rynku pracy Polski na tle Austrii — państwa o najniższej stopie bezrobocia i Grecji — państwa o najwyższej stopie bezrobocia w Unii Europejskiej.

1. Bezrobocie. Istota i podstawowe problemy teoretyczne

Jako pierwszy pojęcie bezrobocia wprowadził do ekonomii angielski ekonomista J.A. Hobson pod koniec XIX wieku określając bezrobocie jako przymusową bezczynność zawodową. W XX wieku zjawisko to stało się głównym problemem politycznym, ekonomicznym i społecznym większości państw (Kwiatkowski 2007, s. 13). Najczęściej spotykane w definiowaniu bezrobocia determinanty sprowadzają się do sformułowania, iż bezrobocie występuje wtedy, gdy na rynku pracy znajdują się osoby zdolne do pracy, które chcą pracować, lecz pozostają bez pracy. Jako takie bezrobocie jest jednym z elementów rynku pracy, który od wieków interesował ekonomistów. Obecnie funkcjonujące teorie rynku pracy wywodzą się głównie z nurtów ekonomii neoklasycznej i keynsofskiej.

Według zwolenników teorii neoklasycznej rynek pracy to homogeniczna całość, w ramach której popyt na pracę i podaż pracy ścierają się i dopasowują do siebie poprzez mechanizm cenowy. Stąd też bezrobocie jest związane z efektem blokowania samoczynnych mechanizmów rynkowych

* Opracowanie wykonane w ramach projektu „Dydaktyka bliska gospodarce”, ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (umowa nr UDA-POKL.03.04.03-00-069/10-00).

na rynku pracy. Głównym „winowajcą” jest tutaj rząd poprzez swoje interwencje na rynku pracy, ale nie bez winy są też działania związków zawodowych, instytucja płac minimalnych czy też zasiłki dla bezrobotnych (Kwiatkowski 1988, s. 79–86).

John Maynard Keynes (1985) odrzucił założenia neoklasyczne o istnieniu doskonale konkurencyjnego rynku pracy, na którym popyt na pracę i podaż pracy można zrównoważyć poprzez poziom płacy realnej, a co się z tym wiąże odrzucił tezę o dobrowolności bezrobocia. Keynes dowodził, że przyczyną nierównowagi na rynku pracy jest niedostateczny popyt efektywny w gospodarce wynikający z określonej skłonności społeczeństw do konsumpcji. Ponieważ społeczeństwo część swoich dochodów przeznaczają na oszczędności, więc następuje luka pomiędzy popytem globalnym na dobra i usługi, a ich podażą. Jeśli tej luki nie wypełnią inwestycje wówczas przedsiębiorstwa, widząc gromadzące się zapasy swoich wyrobów ograniczają produkcję, co wiąże się ze spadkiem zatrudnienia i pojawianiem się bezrobocia. Rozwinięciem keynesistowskich rozważań dotyczących funkcjonowania rynku pracy jest krzywa zaproponowana przez Albana Williama Phillipsa (1958) (tzw. krzywa Phillipsa) dana wzorem:

$$(1) \quad \Delta \ln(W_t) = g(u_t), \text{ przy czym } \frac{\Delta g}{\Delta u_t} < 0$$

gdzie:

$\Delta \ln(W_t)$ — stopa wzrostu płac nominalnych (zmienna objaśniana),

u_t — stopa bezrobocia (zmienna objaśniająca).

Z powyższego równania wynika, że w gospodarce występuje wymienialność pomiędzy stopą bezrobocia a stopą wzrostu płac nominalnych. Jednak rzeczywistość gospodarcza nie potwierdziła powszechnego charakteru założeń krzywej Phillipsa, mimo, że empirycznie można stwierdzić w poszczególnych okresach i państwach zbieżność między wysoką inflacją i małym bezrobociem lub między niską inflacją i rosnącym bezrobociem. Uwarunkowania jakie leżą u podstaw zjawisk opisanych w krzywej Phillipsa — inflacji i bezrobocia — noszą wielostronny charakter i powinny być wszechstronnie wyjaśnione.

W końcu lat sześćdziesiątych XX wieku dwaj wielcy ekonomiści amerykańscy Milton Friedman i Edmund S. Phelps niezależnie od siebie próbowali rozszerzyć krzywą Phillipsa o oczekiwania dotyczące kształtowania się inflacji.¹ W modelu Friedmana oznacza to rozszerzenie modelu Phillipsa o drugą zmienną objaśniającą, tj. oczekiwaną stopę inflacji π_t^e . Zaproponowany model pozwolił Friedmanowi wyciągnąć wniosek, że w długim okresie oczekiwana stopa inflacji zbieżna jest z rzeczywistą stopą inflacji ($\pi_t^e \rightarrow \pi_t$), co implikuje, że istnieje pewna naturalna stopa bezrobocia, która w długim okresie jest niezależna od stopy inflacji (Tokarski 2005, s. 51–52).

Na bazie teorii naturalnej stopy bezrobocia powstała w latach osiemdziesiątych XX wieku koncepcja NAIRU (*Not Accelerating Inflation Rate of Unemployment*). Koncepcję tę można sprowadzić do tego, iż jeśli bieżąca stopa bezrobocia jest niższa od NAIRU, to występuje przyspieszenie procesów inflacyjnych na skutek większej presji na wzrost płac nominalnych. W odwrotnej sytuacji inflacja ulega obniżeniu, gdyż pracownicy są skłonni akceptować niższe płace (Tokarski 2005, s. 52).

2. Metody pomiaru i analizy bezrobocia

Najczęściej stosowaną miarą bezrobocia jest stopa bezrobocia, która jest wyrażoną w procentach relacją liczby bezrobotnych i aktywnych zawodowo:

$$(2) \quad \text{stopa bezrobocia} = \frac{\text{liczba bezrobotnych}}{\text{liczba aktywnych zawodowo}} \cdot 100\%,$$

$$(3) \quad \text{stopa bezrobocia} = \frac{\text{liczba bezrobotnych}}{\text{liczba pracujących} + \text{liczba bezrobotnych}} \cdot 100\%.$$

Ważnym i trudnym zagadnieniem praktycznym pozostaje sposób obliczania liczby pracujących oraz liczby bezrobotnych.

1. Milton Friedman w 1976 roku, natomiast Edmund Phelps w 2006 roku otrzymali nagrodę im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii.

W polskiej praktyce statystycznej stosuje się dwie metody obliczania wskaźników bezrobocia. Pierwsza, której wyniki są bardziej upowszechniane to stopa bezrobocia wyliczana na podstawie danych o liczbie bezrobotnych pochodzących z rejestrów urzędów pracy. W metodzie tej definicja bezrobotnego pochodzi z ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.² W myśl art. 2 ust. 1 pkt 2 tejże ustawy bezrobotny to osoba niezatrudniona i niewykonywująca innej pracy zarobkowej, zdolna i gotowa do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym w danym zawodzie lub służbie albo innej pracy zarobkowej. W myśl ustawy, aby osoba mogła być uznana za bezrobotnego powinna być zarejestrowana we właściwym dla miejsca zameldowania stałego lub czasowego powiatowym urzędzie pracy. Zgodnie z przywołanym przepisem za osobę bezrobotną może być uznana osoba, która ukończyła 18 lat, lecz nie przekroczyła 67 roku życia w przypadku kobiet jak i mężczyzn oraz nie nabyła prawa do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy, renty szkoleniowej, renty socjalnej, renty rodzinnej w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę albo po ustaniu zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, a także nie pobiera nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, zasiłku przedemerytalnego, świadczenia przedemerytalnego, świadczenia rehabilitacyjnego, zasiłku chorobowego lub zasiłku w wysokości zasiłku macierzyńskiego. Osoba bezrobotna nie może być właścicielem lub posiadaczem samoistnym lub zależnym nieruchomości rolnej, w rozumieniu przepisów Kodeksu cywilnego,³ o powierzchni użytków rolnych przekraczającej 2 ha przeliczeniowe, ani uzyskiwać przychodów podlegających opodatkowaniu podatkiem dochodowym z działów specjalnych produkcji rolnej, chyba że dochód z działów specjalnych produkcji rolnej, obliczony dla ustalenia podatku dochodowego od osób fizycznych, nie przekracza wysokości przeciętnego dochodu z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 2 ha przeliczeniowych ustalonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie przepisów o podatku rolnym. Nie może również podlegać ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu stałej pracy jako współmałżonek lub domownik w takim gospodarstwie. Za bezrobotnego nie może być uznana osoba, która złożyła wniosek o wpis do ewidencji działalności gospodarczej. Osoba bezrobotna nie może uzyskiwać miesięcznie przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę, z wyłączeniem przychodów uzyskanych z tytułu odsetek lub innych przychodów od środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych. Ponadto nie będzie uznana za bezrobotnego osoba niepracująca, a pobierająca stały zasiłek z pomocy społecznej lub świadczenia rodzinne, świadczenie pielęgnacyjne albo dodatek do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania. Bezrobotnymi nie są także osoby pobierające po ustaniu zatrudnienia świadczenie szkoleniowe. Prócz tego bezrobotny nie może podlegać, na podstawie odrębnych przepisów, obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, z wyjątkiem ubezpieczenia społecznego rolników. Powyższe zasady dotyczą obywateli polskich oraz osób zameldowanych w naszym kraju lub pozostających w Polsce legalnie.

Niewątpliwą zaletą tej metody jest nadzór administracyjny nad ewidencją bezrobotnych, co zapewnia dużą dokładność zbierania danych. Jest to metoda, która przynajmniej w swoich założeniach powinna zapewnić duży zasób kompletnych informacji od wszystkich rejestrowanych osób. Dodatkowym atutem jest fakt, że informacje te zbierane są na potrzeby systemu przeciwdziałania bezrobociu, co znacznie obniża koszty badań statystycznych (badania statystyczne są wykonywane na danych, które już się znajdują w zasobach administracji pracy). Ale ma ta metoda szereg wad:

- liczba bezrobotnych zarejestrowanych w dużej mierze zależy od stopnia motywacji osób chcących się zarejestrować (Kwiatkowski 2007, s. 21–26);
- niektóre osoby poszukujące pracy nie rejestrują się ze względu na szczególnie skomplikowany i nieprzychylny bezrobotnym system rejestracji;⁴

2. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (DzU z 2004 r. nr 99 poz. 1001 z późn. zm.).

3. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (DzU nr 16 poz. 93 z późn. zm.).

4. Doskonałą ilustracją biurokratycznej mitręgi związanej z rejestracją i próbami uzyskania jakiegokolwiek pomocy ze strony urzędu pracy w znalezieniu pracy przez dr etnologii i antropologii jest artykuł M. Nowakowskiej *Z numerkiem w pośredniku* opublikowany w „Rzeczypospolitej” z dnia 12–13 października 2013 r., s. P8-P9.

- osoby, które się rejestrują jako bezrobotne nie zawsze poszukują pracy, a np. — co jest stosunkowo częste — rejestrują się w celu uzyskania możliwości dostępu do bezpłatnej opieki zdrowotnej i innych form zabezpieczenia społecznego;
- są grupy osób, które de facto są bezrobotnymi ale ze względu na przepisy nie mogą zostać zarejestrowani jako bezrobotni (np. członkowie rodzinnych gospodarstw rolnych, którzy wcześniej nie wykonywali pracy poza gospodarstwem);
- dane dotyczące pracujących w rolnictwie pochodzą z szacunków wykonywanych na podstawie spisów powszechnych, a więc po kilku latach od spisu mogą być obciążone dużymi błędami;
- dane dotyczące pracujących nie zawierają przekrojów dotyczących ich płci, wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia i innych cech, co uniemożliwia obliczanie stóp bezrobocia według tych przekrojów. A to bardzo ogranicza możliwości wnioskowania i analizy.

Druga metoda opiera się na jednolitej dla całej Unii Europejskiej i kilku innych państw metodologii wykorzystującej reprezentacyjne badania ankietowe (*Labour Force Survey* — LFS).⁵ W Polsce badania te prowadzi Główny Urząd Statystyczny pod nazwą Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Badania LFS prowadzone są w cyklu kwartalnym metodą obserwacji ciągłej, tj. aktywność ekonomiczną bada się w każdym tygodniu w ciągu całego kwartału. Badanie prowadzone są metodą reprezentacyjną, tzn. losowego doboru gospodarstw domowych, rozumianych jako zespół osób spokrewnionych lub spowinowaconych, a także niespokrewnionych, razem mieszkających i utrzymujących się wspólnie. Obejmują wszystkie osoby w wieku od 15 do 74 lat, będące członkami wylosowanych gospodarstw domowych. LFS prezentuje dane dotyczące ludności aktywnej zawodowo (w podziale na pracujących i bezrobotnych) oraz biernych zawodowo.

Do pracujących zalicza się osoby, które:

- w badanym tygodniu minimum przez 1 godzinę wykonywały pracę zarobkową;
- nie pracowały z powodu urlopu, choroby, strajku, przerwy w działalności zakładu, pogody;
- żołnierzy (w niektórych krajach).

Za bezrobotnych uznaje się osoby, które:

- nie pracowały w ciągu badanego tygodnia,
- przez 4 tygodnie (wliczając jako ostatni – tydzień badany) aktywnie poszukiwały pracy,
- były gotowe i mogły podjąć pracę,
- osoby, które znalazły pracę i czekają na jej rozpoczęcie (do 30 dni).

Obliczanie liczby bezrobotnych tą metodą daje łatwe do porównań wyniki w skali międzynarodowej. Zaletą jest standaryzacja przyjętych definicji i zasad obliczeń. Szczególną zaletą jest możliwość obliczania stóp bezrobocia w różnych przekrojach (według grup wiekowych, poziomów wykształcenia, płci, miejsca zamieszkania). Zalety te sprawiają, że tylko dane pochodzące z LFS mogą być wykorzystane do realizacji tematu tego opracowania. Należy jednak również wspomnieć o słabości LFS, którą jest obciążenie wyników błędem próby losowej.

Mając na uwadze temat opracowania warto również zwrócić uwagę na wartość informacyjną stóp bezrobocia. Otóż stopa bezrobocia jest ilorazem liczby bezrobotnych do liczby aktywnych zawodowo, która jest sumą liczby osób pracujących i bezrobotnych. Stąd też nie można jej interpretować jako „odsetka osób pozostających bez pracy”. Jest to szczególnie ważne w najmłodszej grupie wieku (15–19 lata), zwłaszcza w krajach gdzie jest obowiązek nauki do 18 roku życia. W takiej sytuacji liczba pracujących jest bardzo mała i nawet relatywnie mała w stosunku do ogółu ludności w tej grupie wieku liczba bezrobotnych może sprawić, że stopa bezrobocia będzie bardzo wysoka.⁶ W dalszej części pracy to zagadnienie zostanie zilustrowane danymi pochodzącymi z państw Unii Europejskiej.

Warto również zwrócić uwagę, że analizując zmiany stóp bezrobocia w czasie w oparciu o dane kwartale należy wziąć pod uwagę, że są one zakłócane zarówno przez cykle koniunkturalne jak i wahania sezonowe oraz przypadkowe. Dlatego do analizy zastosowano metodę ARIMA, która pozwoliła usunąć wpływ na zmiany stóp bezrobocia zjawiska sezonowości oraz działania czynników

5. Patrz: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/EU_labour_force_survey-methodology.

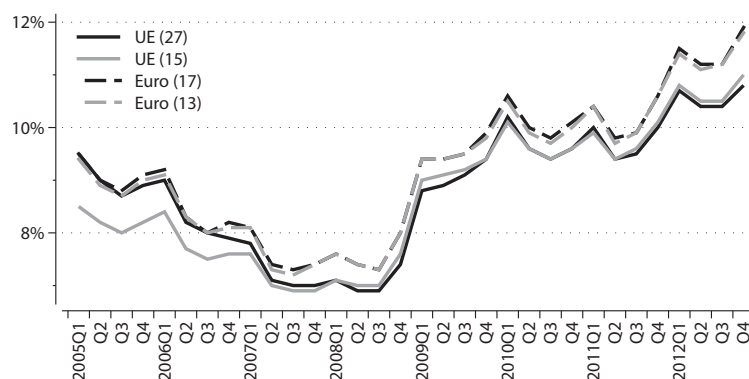
6. W żadnym wypadku 50 procentowej stopy bezrobocia w wieku 15–19 lat nie można interpretować tak iż co druga osoba w tym wieku nie ma pracy. To zdawałoby się oczywiste stwierdzenie niekiedy nie jest zrozumiałe dla autorów medialnych newsów i takie lapsusy pojawiają się w mediach.

przypadkowych (losowych). Natomiast do wyznaczenia trendów zmian stóp bezrobocia zastosowano metodę wygładzania ekonometrycznego za pomocą filtra Hodricka-Prescotta (1997). Do obliczeń wykorzystano program *gretl* (Cottrell i Lucchetti “Jack” 2010, s. 30; Kufel 2011).

3. Dane

Dane o tempie zmian produktu krajowego brutto, liczbie ludności, bezrobotnych i stopach bezrobocia w różnych przekrojach w ujęciu kwartalnym pochodzą z bazy Eurostat⁷. Baza ta zawiera kwartalne dane dotyczące stóp bezrobocia dla wybranych państw UE już od I kwartału 1998 roku, natomiast dane zbiorcze dla całej Unii Europejskiej od I kwartału 2005 roku. Przy czym w przypadku danych zbiorczych wyodrębnione zostały następujące kategorie:

- Unia Europejska (28 państw, łącznie z Chorwacją) — dane od I kwartału 2007 — UE (28);
- Unia Europejska (27 państw: tzw. „stara 15”, państwa, które weszły do UE w maju 2004 (10) oraz Bułgaria i Rumunia) — UE (27);
- Unia Europejska (15 państw: tzw. „stara 15”) — UE (15);
- Państwa strefy euro (17 państw) — Euro (17);
- Państwa strefy euro (13 państw, bez Malty, Cypru, Słowenii i Estonii) — Euro (13).

Rys. 1. Zmiany stóp bezrobocia w wieku 15–64 lata w wybranych grupach państw w okresie od I kwartału 2005 do IV kwartału 2012 (%).

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych opublikowanych w bazie Eurostat

Za względu na krótszy okres obserwacji (od I kwartału 2007 roku) zdecydowano się nie analizować zmian bezrobocia w grupie 28 państw. Natomiast dokonano analizy podobieństwa zmian stóp bezrobocia ludności w wieku 15–64 lata w pozostałych grupach państw w okresie od I kwartału 2005 roku do IV kwartału 2012 roku.

Testy t-Studenta różnic średnich stóp bezrobocia w wieku 15–64 lata w okresie od I kwartału 2005 do IV kwartału 2012 pokazały, że różnice w wyspecyfikowanych grupach państw są nieistotne statystycznie.

Tab. 1. Wyniki testów t-Studenta średnich stóp bezrobocia w wieku 15–64 lata dla danych z okresu 2005Q1–2012Q4

Wyszczególnienie	Średnia stopa bezrobocia (%)	Poziom istotności			
		UE(27)	UE(15)	Euro(17)	Euro(13)
UE (27)	8,83	×	0,6748	0,1993	0,2598
UE (15)	8,70		×	0,1009	0,1359
Euro (17)	9,24			×	0,8730
Euro (13)	9,19				×

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych opublikowanych w bazie Eurostat

7. Dostępna pod adresem http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database.

Dodatkowo obliczone współczynniki korelacji pomiędzy stopami bezrobocia w wybranych grupach państw okazały się dodatnie, bardzo wysokie i istotne statystycznie, co oznacza, że zmiany stóp bezrobocia w analizowanym okresie w badanych grupach państw były bardzo podobne.

Tab. 2. Macierz korelacji stóp bezrobocia w wieku 15–64 lata dla danych z okresu 2005Q1–2012Q4

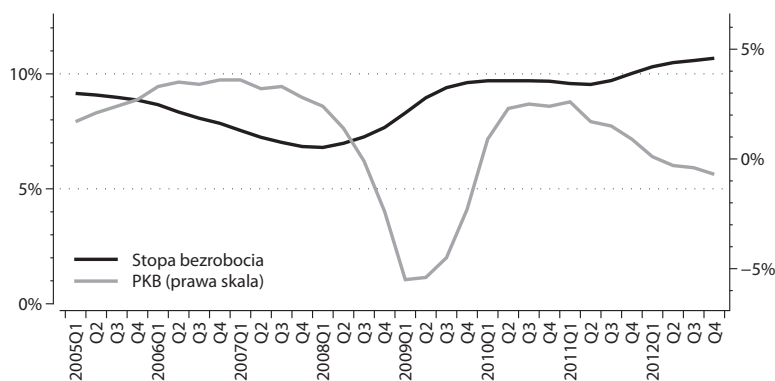
Grupa	UE(27)	UE(15)	Euro(17)	Euro(13)
UE (27)	1,000			
UE (15)	0,967	1,000		
Euro (17)	0,985	0,990	1,000	
Euro (13)	0,983	0,991	0,999	1,000

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych opublikowanych w bazie Eurostat

Otrzymane wyniki sprawiły, że uznano iż ograniczenie analizy tylko do oceny poziomu i zmian stóp bezrobocia w grupie 27 państw Unii Europejskiej — UE (27) — i nie analizowanie pozostałych grup państw nie powinno w żaden sposób wpłynąć na ostateczne wnioski dotyczące zmian na rynku pracy Unii Europejskiej. Dodatkowo bardziej szczegółowo przeanalizowano zmiany stóp bezrobocia w okresie od I kwartału 2000 roku do IV kwartału 2012 roku w Austrii — państwie o najniższej stopie bezrobocia wśród 28 państw UE, w Polsce oraz w Grecji — państwie o najwyższej stopie bezrobocia wśród 28 państw UE.

4. Zmiany bezrobocia wśród młodzieży Unii Europejskiej w latach 2005–2012

W momencie rozpoczęcia badań gospodarka europejska znajdowała się w fazie ożywienia, które w „nowoprzyjętych państwach” wynikało również z akcesji do Unii Europejskiej. W tym czasie rosło tempo wzrostu PKB a co zatem idzie spadała również stopa bezrobocia.⁸

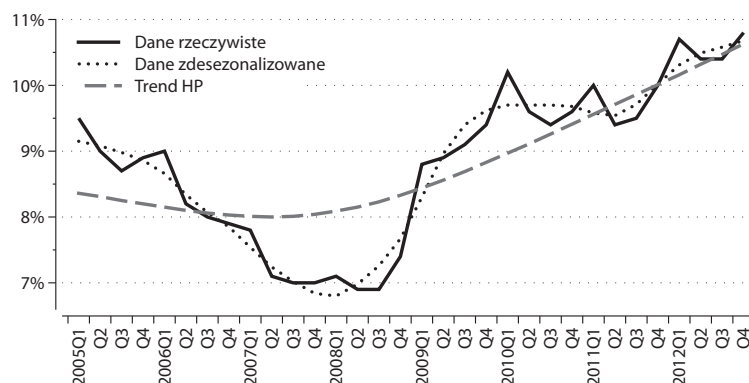

Rys. 2. Zmiany zdesezonalizowanych i „wyczyszczonych” z obserwacji przypadkowych kwartalnych wartości stóp bezrobocia osób w wieku 15–64 lata i tempa wzrostu PKB w stosunku do analogicznego kwartału roku ubiegłego w państwach UE (27) w okresie od 2005Q1 do 2012Q4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych opublikowanych w bazie Eurostat

8. Policzony dla całego analizowanego okresu równoległy współczynnik korelacji liniowej Pearsona pomiędzy zdesezonalizowanymi i „wyczyszczonymi” z obserwacji przypadkowych kwartalnymi wartościami stóp bezrobocia osób w wieku 15–64 lata a tempami wzrostu PKB w stosunku do analogicznego kwartału roku ubiegłego okazał się ujemny (–0,26), ale nieistotny statystycznie. Jednakże nawet „wzrokowa obserwacja” danych zamieszczonych na Rys. 2 pozwala zauważyć, że stopa bezrobocia jest „opóźniona” w stosunku do tempa wzrostu PKB. Maksymalne tempo wzrostu wystąpiło w I kwartale 2007 roku, natomiast minimalna stopa bezrobocia w I kwartale 2008 roku. Współczynnik korelacji liniowej Pearsona pomiędzy tempem wzrostu PKB a opóźnioną o rok stopą bezrobocia wyniósł –0,53 i był istotny na poziomie 0,05. Sformułowane tutaj spostrzeżenia mają na celu tylko zwrócenie uwagi na zjawisko odwrotnej zależności pomiędzy stopą bezrobocia i tempem wzrostu PKB. Zjawisko to jest na tyle ciekawe i ważne, że wymaga pogłębionych analiz z wykorzystaniem bardziej zaawansowanych metod ekonometrycznych, ale to wychodzi poza tematykę niniejszego opracowania.

Minimalną stopę bezrobocia dla osób w wieku 15–64 lata wynoszącą 6,9% w państwach UE (27) odnotowano w III kwartale 2008 roku. W młodszych grupach wiekowych było to w pierwszym półroczu 2008 roku. Przy czym minimalna stopa bezrobocia w wieku 15–19 lat wyniosła 18,4%, w wieku 20–24 lata 13,3%, a w wieku 25–29 lat 8,1%. Ale jeżeli wyeliminuje się czynniki sezonowe, które obniżają bezrobocie w miesiącach letnich to minimalna stopa bezrobocia dla wszystkich analizowanych grup wiekowych wystąpiła w I kwartale 2008 roku. W kolejnych kwartałach stopa bezrobocia ogółem i w poszczególnych grupach wieku szybko zaczęła wzrastać, by osiągnąć dla analizowanego okresu maksymalne odsezonalizowane wartości w IV kwartale 2012 roku. Przy czym prawdopodobnie nie jest to jeszcze koniec fazy wzrostowej.

Rys. 3. Trend oraz dane zdesezonalizowane i „wyczyszczone” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 15–64 lata w UE (27) w okresie 2005Q1–2012Q4

Tab. 3. Minimalne i maksymalne rzeczywiste oraz zdesezonalizowane i „wyczyszczone” z obserwacji przypadkowych stopy bezrobocia według wieku w państwach UE (27) w okresie 2005Q1– 2012Q4

Wiek	Minimum		Maksimum		Maksimum do minimum (zdesezonalizowane)	
	rzeczywiste	zdesezonalizowane	rzeczywiste	zdesezonalizowane	zmiana w punktach procent.	zmiana w (%)
15–64	6,9 2008Q3	6,8 2008Q1	10,8 2012Q4	10,68 2012Q4	3,88	57,0
15–19	18,4 2008Q1	19,19 2008Q1	28,4 2012Q2	28,3 2012Q4	9,11	47,5
20–24	13,3 2008Q2	13,28 2008Q1	21,7 2012Q4	21,56 2012Q4	8,28	62,4
25–29	8,1 2008Q2	8,16 2008Q1	14,3 2012Q4	14,02 2012Q4	5,87	71,9

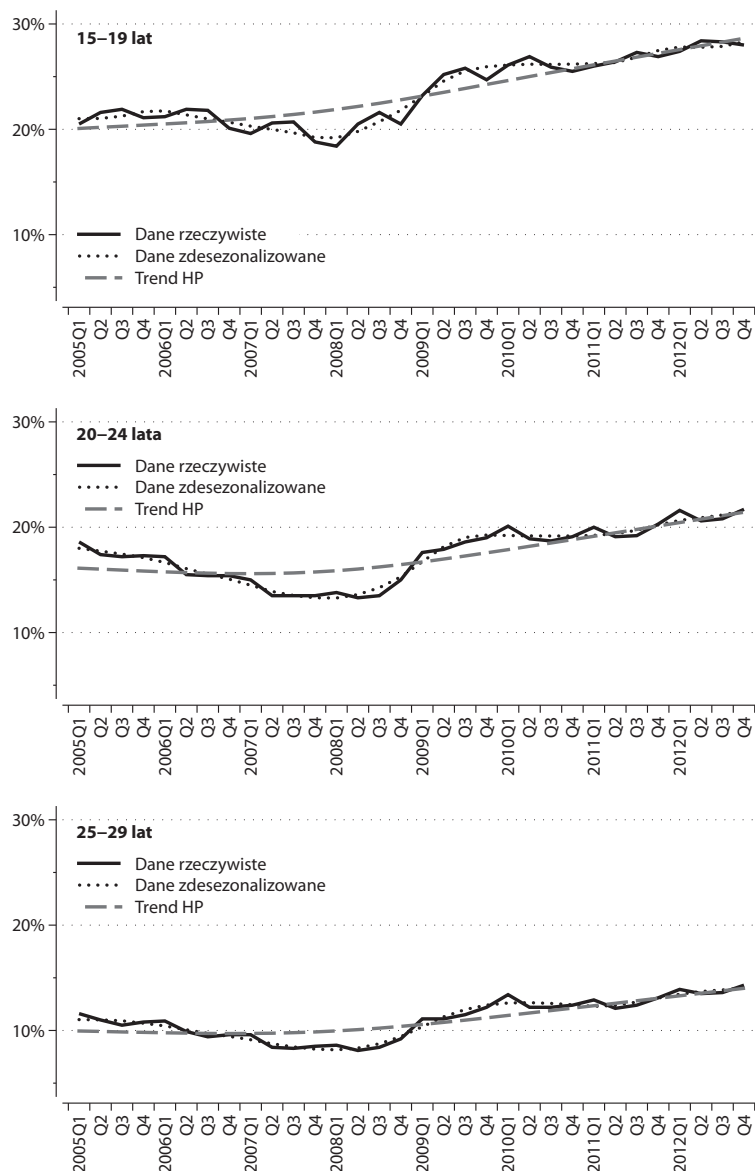
Tak więc w porównaniu z wartością minimalną zaobserwowaną w I kwartale 2008 roku zdesezonalizowana i „wyczyszczona” z obserwacji przypadkowych ogólna stopa bezrobocia wzrosła o 3,9 punktu procentowego, tj. 57%. W punktach procentowych najwięcej wzrosła stopa młodzieży w wieku 15–19 lat, natomiast największą zmianę w procentach zanotowała stopa bezrobocia osób w wieku 25–29 lat (o 71,9%).

Przeprowadzono również analizę zmian stóp bezrobocia w grupach wieku 20–24 oraz 25–29 lat według trzech poziomów wykształcenia:

- poziom 1–2: wykształcenie niepełne podstawowe, podstawowe i zasadnicze,
- poziom 3–4: wykształcenie średnie i pomaturalne,
- poziom 5–6: wykształcenie wyższe I i II stopnia.

Analiza rozkładów stóp bezrobocia według poziomów wykształcenia skłania do sformułowania następujących wniosków:

- wyższy poziom wykształcenia to mniejsza stopa bezrobocia, przy czym stopa bezrobocia w grupie osób z wykształceniem niepełnym podstawowym, podstawowym i zasadniczym (poziom 1–2) jest niemal dwukrotnie wyższa niż wśród osób z wykształceniem wyższym (poziom 5–6);

Rys. 4. Trendy oraz dane zdesezonalizowane i „wyczyszczone” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia w grupach wieku 15–19 lat, 20–24 lata oraz 25–29 w UE (27) w okresie 2005Q1–2012Q4

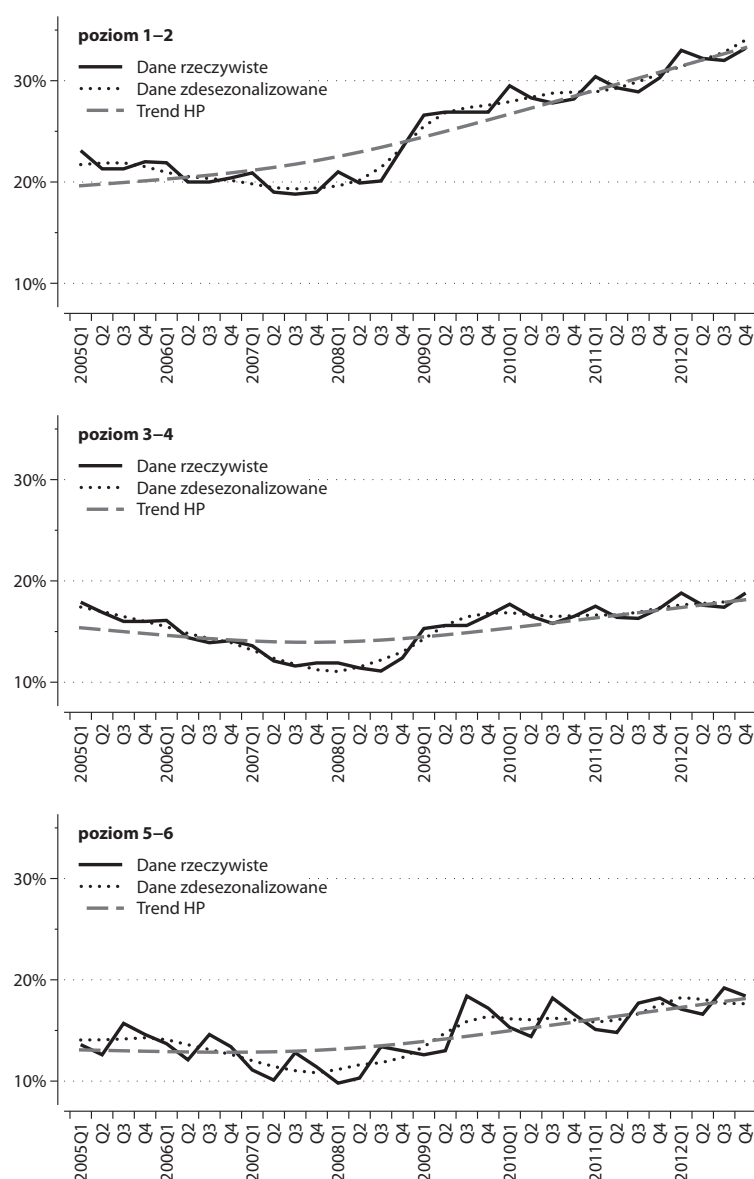
Tab. 4. Minimalne i maksymalne rzeczywiste oraz zdesezonalizowane i „wyczyszczone” z obserwacji przypadkowych stopy bezrobocia według poziomów wykształcenia w państwach UE (27) w okresie 2005Q1–2012Q4

Poziom	Minimum		Maksimum		Maksimum do minimum (zdesezonalizowane)	
	rzeczywiste	zdesezonalizowane	rzeczywiste	zdesezonalizowane	zmiana w punktach procent.	zmiana w (%)
20–24 lata						
Poziom 1–2	18,8 2007Q3	19,32 2007Q3	33,2 2012Q4	34,02 2012Q4	14,7	76,1
Poziom 3–4	11,1 2008Q3	11,05 2008Q1	18,8 2012Q1	18,11 2012Q4	7,1	63,9
Poziom 5–6	9,8 2008Q1	10,82 2007Q4	19,2 2012Q3	18,25 2012Q1	7,4	68,6

Tab. 4. c.d.

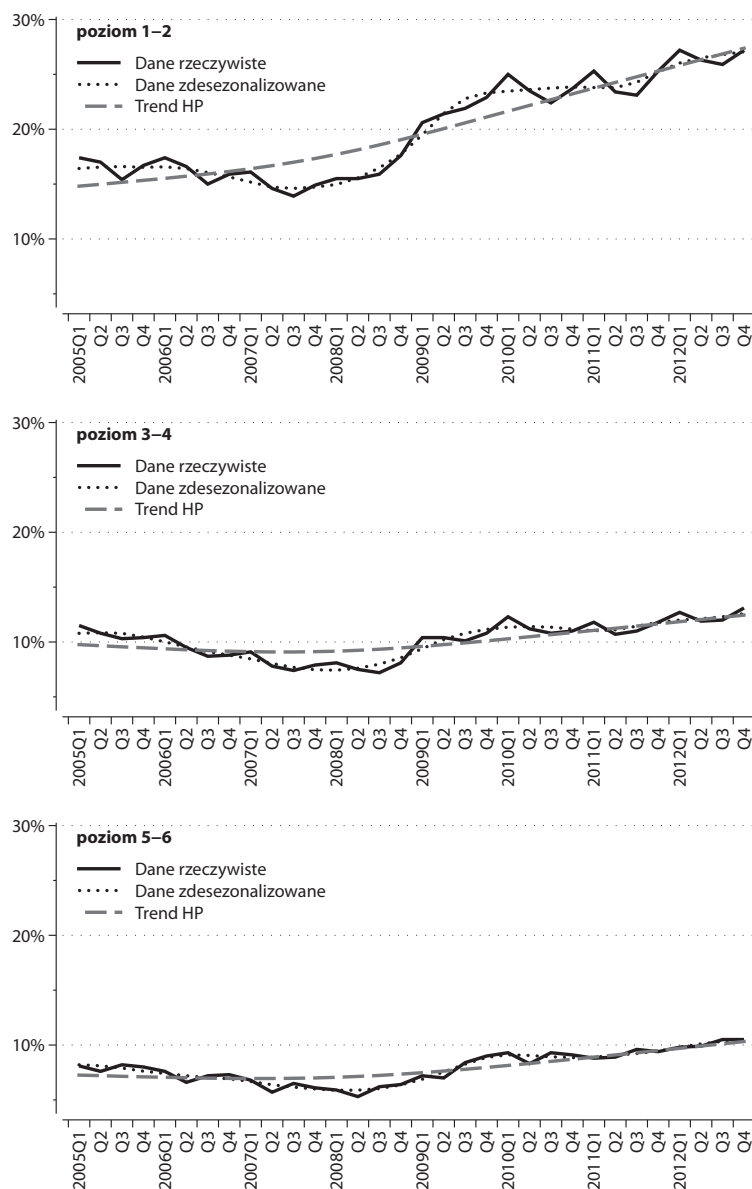
Poziom	Minimum		Maksimum		Maksimum do minimum (zdsezonalizowane)	
	rzeczywiste	zdsezonalizowane	rzeczywiste	zdsezonalizowane	zmiana w punktach procent.	zmiana w (%)
25–29 lat						
Poziom 1–2	13,9 2007Q3	14,61 2007Q3	27,2 2012Q1	27,06 2012Q4	12,5	85,2
Poziom 3–4	7,2 2008Q3	7,43 2008Q1	13,1 2012Q4	12,59 2012Q4	5,2	69,5
Poziom 5–6	5,3 2008Q2	5,88 2008Q1	10,5 2012Q3	10,61 2012Q4	4,7	80,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z bazy Eurostat

Rys. 5. Trendy oraz dane zdsezonalizowane i „wyczyszczone” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 20–24 lata według poziomów wykształcenia w okresie 2005Q1–2012Q4

- stopy bezrobocia wśród osób w młodszej grupie wiekowej są wyższe od stóp bezrobocia w starszej grupie wiekowej dla tych samych poziomów wykształcenia;
- w okresie recesji rosła stopy bezrobocia we wszystkich poziomach wykształcenia, jednak najszybszy wzrost dotyczy osób z najniższym poziomem wykształcenia (poziom 1–2) — to ta grupa zdaje się najmniej odporna i najbardziej bezradna na rynku pracy w czasie recesji. Najlepiej radzą sobie natomiast osoby ze średnim wykształceniem i pewnym stażem pracy (w grupie wieku 25–29 lat)

Rys. 6. Trendy oraz dane zdesezonalizowane i „wyczyszczzone” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 25–29 lat według poziomów wykształcenia w okresie 2005Q1–2012Q4

5. Zróznicowanie stóp bezrobocia wśród młodzieży wewnątrz Unii Europejskiej

Występują bardzo duże różnice w zakresie bezrobocia pomiędzy państwami Unii Europejskiej. W IV kwartale 2012 roku najniższą stopę bezrobocia notowała Austria (4,5%) a najwyższą Grecja (26,3% – niemal sześciokrotnie wyższą). Polska znalazła się „połowie stawki” państw UE ze stopą 10,2%⁹ — średnia dla UE (28) wyniosła 10,8%.

9. Obliczona na podstawie rejestrów powiatowych urzędów pracy średnia stopa bezrobocia w IV kwartale 2012 roku wyniosła 12,9%.

Tab. 5. Stopa bezrobocia w państwach Unii Europejskiej, według wieku, w IV kwartale 2012 roku (%)

Państwo	Stopa bezrobocia (%)				Relacja do stopy bezrobocia w wieku 15–64		
	15–19	20–24	25–29	15–64	15–19	20–24	25–29
<i>Austria</i>	8,7	7,7	5,5	4,5	1,9	1,7	1,2
Luksemburg	19,1	19,8	5,4	5,1	3,7	3,9	1,1
Niemcy	7,5	7,3	6,6	5,3	1,4	1,4	1,2
Holandia	13,3	7,0	6,6	5,6	2,4	1,3	1,2
Malta	27,8	8,5	5,5	6,5	4,3	1,3	0,8
Dania	15,3	10,9	10,6	7,1	2,2	1,5	1,5
Finlandia	19,5	14,8	8,3	7,1	2,7	2,1	1,2
Czechy	47,2	17,1	8,9	7,2	6,6	2,4	1,2
Rumunia	36,5	20,2	11,2	7,2	5,1	2,8	1,6
Szwecja	33,5	18,4	9,4	7,8	4,3	2,4	1,2
Wielka Brytania	30,1	16,0	8,1	7,8	3,9	2,1	1,0
Belgia	26,9	21,3	12,6	8,3	3,2	2,6	1,5
Estonia	.	15,4	8,4	9,4	.	1,6	0,9
Słowenia	28,3	23,8	16,0	9,7	2,9	2,5	1,6
<i>Polska</i>	42,2	25,7	12,7	10,2	4,1	2,5	1,2
Francja	37,8	24,3	13,3	10,5	3,6	2,3	1,3
Węgry	49,5	25,6	14,4	10,8	4,6	2,4	1,3
Włochy	65,9	34,8	20,3	11,7	5,6	3,0	1,7
Bułgaria	54,1	24,4	15,5	12,5	4,3	2,0	1,2
Cypr	57,4	30,2	16,5	13,0	4,4	2,3	1,3
Litwa	.	24,3	15,5	13,2	.	1,8	1,2
Irlandia	33,2	26,2	15,6	14,0	2,4	1,9	1,1
Łotwa	.	19,8	13,7	14,1	.	1,4	1,0
Słowacja	60,8	33,1	18,5	14,5	4,2	2,3	1,3
Portugalia	61,6	36,0	23,2	17,8	3,5	2,0	1,3
Chorwacja	79,3	43,3	25,0	18,5	4,3	2,3	1,4
Hiszpania	74,0	51,7	34,4	26,2	2,8	2,0	1,3
<i>Grecja</i>	69,1	56,1	39,4	26,3	2,6	2,1	1,5
UE (28)	28,4	21,9	14,4	10,8	2,6	2,0	1,3
UE (27)	28,0	21,7	14,3	10,8	2,6	2,0	1,3
UE (15)	26,7	21,2	14,7	11,0	2,4	1,9	1,3
Euro (17)	25,9	23,2	16,5	11,9	2,2	1,9	1,4
Euro (13)	25,6	23,1	16,5	11,8	2,2	2,0	1,4

Uwaga: Czcionką pogrubioną wyróżniono najwyższe wartości w kolumnach.

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych opublikowanych w bazie Eurostat

Oczywiście we wszystkich państwach stopa bezrobocia w młodszych grupach wiekowych jest wyższa niż w starszych. W wieku 15–19 lat najwyższa stopa bezrobocia występuje w Chorwacji (79,3%), a najniższa w Niemczech (7,5%). W Polsce w tej grupie wiekowej stopa bezrobocia wynosi 42,2% i jest o niemal połowę wyższa niż w UE (28). W wieku 20–24 lata najwyższa stopa bezrobocia występuje w Grecji (56,1%), a najniższa w Holandii (7,0%). W Polsce w tej grupie wiekowej stopa bezrobocia wynosi 25,7% i jest o jedną szóstą wyższa niż w UE (28). W wieku 25–29 lat najwyższa stopa bezrobocia występuje również w Grecji (39,4%), ale najniższa w Luksemburgu (5,4%). W Polsce stopa bezrobocia w wieku 25–29 lat wynosi 12,7% i jest o ponad jedną dziesiątą niższa niż w UE (28). Tak więc w Polsce mamy do czynienia ze znacznie wyższymi niż przeciętnie

w państwach Unii Europejskiej stopami bezrobocia w młodszych grupach wieku. Wyrazem tego jest też fakt iż w Polsce stopa bezrobocia w wieku 15–19 lat jest ponad czterokrotnie wyższa niż stopa w wieku 15–64 lata, a wieku 20–24 lata dwuipółkrotnie wyższa. Te same wskaźniki dla UE (28) są znacznie niższe i wynoszą odpowiednio 2,6 oraz 2,0. Tak więc pomimo iż w Polsce ogólna stopa bezrobocia jest niższa niż przeciętna dla UE (28) to stopa bezrobocia wśród młodych ludzi jest znacznie wyższa i oczywiście fakty te należy ocenić jednoznacznie negatywnie. Ale właśnie w tym miejscu warto poświęcić nieco więcej uwagi stopom bezrobocia w młodszych grupach wiekowych, a zwłaszcza w wieku 15–19 lat. Otóż w tym wieku stosunkowo niewiele osób jeszcze pracuje, chociażby ze względu na obowiązek edukacyjny do 18 roku życia, który występuje w większości państw. Stąd „mianownik” wskaźnika stopy bezrobocia może być relatywnie nie wiele wyższy niż liczba bezrobotnych, a jednocześnie liczba bezrobotnych w tym wieku może stanowić niewielki odsetek ogółu bezrobotnych. Jest to szczególnie ważne w związku z pojawiającymi się niekiedy, zwłaszcza w mediach interpretacjami stopy bezrobocia jako odsetka ogółu osób pozostających bez pracy, a w istocie, co należy jeszcze raz podkreślić, jest to odsetek pozostających bez pracy wśród zawodowo czynnych.

Tab. 6. Charakterystyka bezrobotnych w wieku 15–19 lat w IV kwartale 2012 roku w państwach UE (28)

Państwo/grupa	Liczba bezrobotnych (tys. osób)	Stopa bezrobocia (%)	Odsetek bezrobotnych wśród młodzieży w wieku 15–19 lat (%)	Odsetek bezrobotnych w wieku 15–19 lat wśród bezrobotnych w wieku 15–64 lata (%)
UE (27)	1 560,8	28,0	5,6	6,1
Euro (17)	878,4	25,9	5,0	4,7
Austria	17,4	8,7	3,6	9,0
Belgia	14,6	26,9	2,3	3,6
Bułgaria	18,4	54,1	5,1	4,4
Chorwacja	30,1	79,3	11,9	9,8
Cypr	1,6	57,4	2,6	2,8
Czechy	17,0	47,2	3,1	4,5
Dania	28,6	15,3	8,0	14,4
Finlandia	14,5	19,5	4,4	7,9
Francja	206,5	37,8	5,2	6,9
Grecja	28,9	69,1	5,2	2,2
Hiszpania	192,7	74,0	8,8	3,2
Holandia	79,5	13,3	8,0	16,2
Irlandia	14,8	33,2	5,3	5,0
Luksemburg	0,7	19,1	2,2	5,6
Malta	1,7	27,8	6,5	14,3
Niemcy	90,4	7,5	2,2	4,1
<i>Polska</i>	<i>67,3</i>	<i>42,2</i>	<i>2,9</i>	<i>3,8</i>
Portugalia	39,7	61,6	7,1	4,3
Rumunia	44,9	36,5	3,9	6,6
Słowacja	15,2	60,8	4,6	3,9
Słowenia	2,9	28,3	2,9	3,0
Szwecja	50,1	33,5	8,5	13,2
Węgry	11,4	49,5	2,0	2,4
Wielka Brytania	437,6	30,1	11,2	18,1
Włochy	155,1	65,9	5,3	5,2

Uwaga: Eurostat nie podaje danych dotyczących tej grupy wieku dla Litwy, Łotwy i Estonii

W państwach UE (27) 6,1% wszystkich bezrobotnych jest w wieku 15–19 lat. Jednocześnie liczba bezrobotnych w tym wieku stanowi 5,6% całej młodzieży w wieku 15–19 lat. Oczywiście każda osoba pozostająca bez pracy to poważny problem społeczny i ekonomiczny, ale 5,6% nie wydaje się zbyt dużym odsetkiem. Powstaje pytanie co dzieje się z pozostałymi ponad 94% młodzieży – jeżeli uczą się, studiują lub w inny sposób doskonalą swoją wiedzę lub umiejętności (kursy, szkolenia, praca twórcza) to nie budzi to żadnych obaw. Ale w ostatnich latach w Unii Europejskiej i innych rozwiniętych krajach obserwuje się wzrost liczby młodzieży, która nie pracuje, nie uczy się i nie szkoli się (NEET — *Not in Education, Employment, or Training*).¹⁰ A poza tym występuje duże zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi państwami. Największy odsetek bezrobotnych w tej grupie wiekowej występuje w Chorwacji (11,9%), przy czym w tym państwie występuje najwyższa w Unii Europejskiej stopa bezrobocia w wieku 15–19 lat i w Wielkiej Brytanii (11,2%), gdzie stopa bezrobocia, choć wysoka jest znacznie niższa (30,1%). Na tym tle Polska, pomimo wysokiej stopy bezrobocia, nie wygląda źle: wskaźniki są niemal dwukrotnie niższe od średniej dla UE (27). Bezrobotni w wieku 15–19 lat stanowią 3,8% wszystkich bezrobotnych i 2,9% całej młodzieży w wieku 15–19 lat. Jest to niewątpliwie wynik obowiązku szkolnego do 18 roku życia. A jednocześnie i w Polsce pojawia się zjawisko NEET (Kowerski 2013).

W tym miejscu warto pokreślić, że współczynnik korelacji pomiędzy stopą bezrobocia a wskaźnikiem bezrobotnych do ogółu ludności w wieku 15–19 lat wynosi zaledwie 0,267 i jest nieistotny statystycznie. Oznacza to, że obie miary opisują nieco inne zjawiska. Stąd też uzasadnionym jest przy analizie stopy bezrobocia w najmłodszej grupie wiekowej dodatkowo stosować wskaźnik liczby bezrobotnych do liczby ludności w tym wieku.

Tab. 7. Charakterystyka bezrobotnych w wieku 20–24 lata w IV kwartale 2012 roku w państwach UE (28)

Państwo/grupa	Liczba bezrobotnych (tys. osób)	Stopa bezrobocia (%)	Odsetek bezrobotnych wśród młodzieży w wieku 20–24 lat (%)	Odsetek bezrobotnych w wieku 20–24 lat wśród bezrobotnych w wieku 15–64 lata (%)
UE (27)	4 036,3	21,7	12,9	15,8
Euro (17)	2 685,8	23,2	13,8	14,5
Austria	30,2	7,7	5,7	15,7
Belgia	82,6	21,3	11,8	20,3
Bułgaria	52,4	24,4	11,0	12,6
Chorwacja	56,0	43,3	20,6	18,2
Cypr	12,1	30,2	16,8	21,5
Czechy	58,0	17,1	8,6	15,4
Dania	27,3	10,9	7,9	13,8
Estonia	8,9	15,4	8,7	14,2
Finlandia	32,2	14,8	9,7	17,5
Francja	550,6	24,3	13,8	18,3
Grecja	151,6	56,1	25,6	11,7
Hiszpania	737,5	51,7	29,9	12,4
Holandia	57,6	7,0	5,5	11,8
Irlandia	44,2	26,2	15,6	15,0
Litwa	28,2	24,3	13,1	14,8
Luksemburg	3,0	19,8	9,3	23,8
Łotwa	18,4	19,8	12,5	12,8
Malta	1,8	8,5	6,1	15,1
Niemcy	246,4	7,3	5,0	11,1

Ciąg dalszy tabeli na następnej stronie

10. Jest to stosunkowo nowy, ale bardzo poważny problem społeczny, który już jest przedmiotem wielu analiz i badań (Mascherini i inni 2012; *Off to a Good...* 2010; *Young People...* 2009; Kowerski 2013), który tutaj został tylko zasygnalizowany.

Tab. 7. c.d.

Państwo/grupa	Liczba bezrobotnych (tys. osób)	Stopa bezrobocia (%)	Odsetek bezrobotnych wśród młodzieży w wieku 20–24 lat (%)	Odsetek bezrobotnych w wieku 20–24 lat wśród bezrobotnych w wieku 15–64 lata (%)
<i>Polska</i>	361,0	25,7	13,0	20,6
Portugalia	125,2	36,0	21,6	13,6
Rumunia	136,6	20,2	8,6	20,0
Słowacja	66,7	33,1	16,8	17,1
Słowenia	15,9	23,8	12,9	16,4
Szwecja	83,5	18,4	12,8	22,0
Węgry	75,8	25,6	11,9	16,2
Wielka Brytania	509,3	16,0	11,6	21,1
Włochy	519,2	34,8	16,5	17,4

Uwaga: Eurostat nie podaje danych dotyczących tej grupy wieku dla Litwy, Łotwy i Estonii

Tab. 8. Charakterystyka bezrobotnych w wieku 25–29 lata w IV kwartale 2012 roku w państwach UE (28)

Państwo/grupa	Liczba bezrobotnych (tys. osób)	Stopa bezrobocia (%)	Odsetek bezrobotnych wśród młodzieży w wieku 25–29 lat (%)	Odsetek bezrobotnych w wieku 25–29 lat wśród bezrobotnych w wieku 15–64 lata (%)
UE (27)	3 799,1	14,3	11,5	14,8
Euro (17)	2 746,4	16,5	13,4	14,8
Austria	26,5	5,5	4,8	13,8
Belgia	76,0	12,6	10,8	18,6
Bułgaria	57,0	15,5	11,6	13,7
Chorwacja	47,0	25,0	15,6	15,3
Cypr	11,1	16,5	14,8	19,7
Czechy	50,7	8,9	7,0	13,5
Dania	26,6	10,6	8,4	13,4
Estonia	7,3	8,4	7,0	11,6
Finlandia	22,8	8,3	6,6	12,4
Francja	435,1	13,3	11,0	14,5
Grecja	232,2	39,4	32,8	18,0
Hiszpania	858,6	34,4	28,2	14,4
Holandia	58,8	6,6	5,8	12,0
Irlandia	42,0	15,6	12,1	14,3
Litwa	25,5	15,5	13,3	13,4
Luksemburg	1,7	5,4	4,6	13,5
Łotwa	18,2	13,7	12,3	12,6
Malta	1,5	5,5	5,0	12,6
Niemcy	273,7	6,6	5,5	12,4
<i>Polska</i>	<i>304,7</i>	<i>12,7</i>	<i>9,4</i>	<i>17,4</i>
Portugalia	134,1	23,2	21,1	14,6
Rumunia	138,7	11,2	8,5	20,3
Słowacja	67,0	18,5	15,4	17,2
Słowenia	19,2	16,0	13,6	19,8
Szwecja	48,2	9,4	8,1	12,7
Węgry	74,7	14,4	11,1	16,0
Wielka Brytania	308,4	8,1	7,1	12,8
Włochy	478,7	20,3	14,0	16,1

Pomimo niższych stóp bezrobocia, ze względu na skalę dużo poważniejszym problemem jest bezrobocie osób w wieku 20–24 lata (dwa i pół razy większa liczba bezrobotnych niż w wieku 15–19 lat).¹¹ Około 13% młodzieży UE (27) w tym wieku jest bezrobotna, ale w Grecji jest to co czwarta osoba a w Hiszpanii niemal co trzecia osoba. Najlepiej sytuacja wygląda w Niemczech, gdzie tylko 5% osób w wieku 20–24 lata pozostaje bez pracy. W Polsce, co prawda stopa bezrobocia wśród młodzieży w wieku 20–24 lata jest o niemal jedną piątą wyższa od średniej dla UE (27), ale wskaźnik bezrobotnych w wieku 20–24 lata do ogólnej liczby młodzieży w tym wieku jest równy średniej dla UE (27).

Szczególnie ważna z punktu widzenia analiz rynku pracy jest grupa wiekowa 25–29 lat. Jest to wiek, w którym osoby powinny mieć już zakończone lub kończyć regularne, stacjonarne formy kształcenia, w tym na poziomie wyższym. Brak pracy w tym wieku może grozić poważnymi problemami z jej znalezieniem również w przyszłości i trwałym bezrobociem. Wśród państw UE szczególnie wysokie stopy bezrobocia jak i wskaźniki liczby bezrobotnych do liczby ludności w wieku 25–29 lat występują w Grecji i w Hiszpanii, a najniższe w państwach o najwyższym poziomie rozwoju gospodarczego (Austrii, Holandii i Niemczech) ale także na Malcie. W Polsce zarówno stopa bezrobocia jak i wskaźnik liczby bezrobotnych do liczby ludności w wieku 25–29 lat jest niższy od średniej dla UE (27).

W tym miejscu warto też podać iż współczynniki korelacji pomiędzy stopami bezrobocia a wskaźnikami liczby bezrobotnych do liczby ludności odpowiednio w wieku 20–24 lata oraz 25–29 lat wynoszą odpowiednio 0,961 oraz 0,982 i są istotne statystycznie. A więc w tych grupach wieku wskaźnik liczby bezrobotnych do liczby ludności w zasadzie nie wnosi już nowych informacji w porównaniu ze stopą bezrobocia.

6. Zmiany stóp bezrobocia w Austrii, Grecji i Polsce w latach 2000–2013

Szczegółowo przeanalizowano i porównano zmiany sytuacji młodych ludzi na rynku pracy Polski na tle Austrii — państwa o najniższej stopie bezrobocia i Grecji — państwa o najwyższej stopie bezrobocia w okresie od I kwartału 2000 roku do I kwartału 2013 roku. Dokonano desezonalizacji danych, wyczyszczono je z obserwacji przypadkowych oraz stosując filtr Hodricka-Prescotta wyznaczono trendy zmian stóp bezrobocia w wybranych przekrojach w analizowanym okresie. Wyznaczono także minimalne i maksymalne wartości stóp bezrobocia w analizowanym okresie i obliczono procentowe zmiany stóp pomiędzy wartością minimalną a maksymalną. Obliczono też o ile procent jest wyższa stopa bezrobocia w I kwartale 2013 roku w porównaniu z minimum.

Trzy porównywane państwa charakteryzowały się różnokierunkowymi zmianami stóp bezrobocia w analizowanym okresie.¹² W Austrii najniższe ogólne stopy bezrobocia (w wieku 15–64 lata) zanotowano na początku XXI wieku, w kolejnych latach stopa bezrobocia rosła, osiągając maksimum w końcu 2005 roku, potem podobnie jak w innych państwach UE stopa bezrobocia spadała do lokalnego minimum w II kwartale 2008 roku, by ponownie rosnąć, ale w I kwartale 2013 roku była ona niższa niż pod koniec 2005 roku, chociaż o 46,4% wyższa od minimalnej zaobserwowanej wartości. W Grecji stopa bezrobocia spadała do minimum w połowie 2008 roku (7,6%), by w kolejnych kwartałach szybko wzrastać i osiągnąć maksimum w I kwartale 2013 roku (27,4%).¹³ W Polsce najwyższą stopę bezrobocia zanotowano w II kwartale 2003 roku (20,5%), w kolejnych latach zmniejszała się ona do minimum w III kwartale 2008 roku (7,0%), by ponownie wzrosnąć do 10,9% w I kwartale 2013 roku. Jest to więc wzrost o 56%, ale z drugiej strony jest to wartość dwukrotnie niższa od maksymalnej z 2003 roku. Jednocześnie w analizowanym okresie największa zmienność stóp bezrobocia wystąpiła w Grecji (współczynnik zmienności: 40,3%), a zdecydowanie najmniejsza w Austrii (współczynnik zmienności: 11,7%). Współczynnik zmienności stóp

11. Jest to najlepszy wiek aby osoba, która nie zdecydowała się na studiowanie podjęła pierwszą pracę, gdyż dłuższe pozostawanie bez pracy w tym wieku może grozić syndromem trwałego bezrobocia.

12. Wszystkie prezentowane w tym punkcie stopy bezrobocia dotyczą danych desezonalizowanych i „wyczyszczonych z obserwacji przypadkowych”.

13. I zapewne nie jest to jeszcze „koniec” wzrostu stopy bezrobocia w tym państwie, zwłaszcza po decyzjach greckiego parlamentu o ograniczeniu zatrudnienia w sferze publicznej o 25 tys. osób.

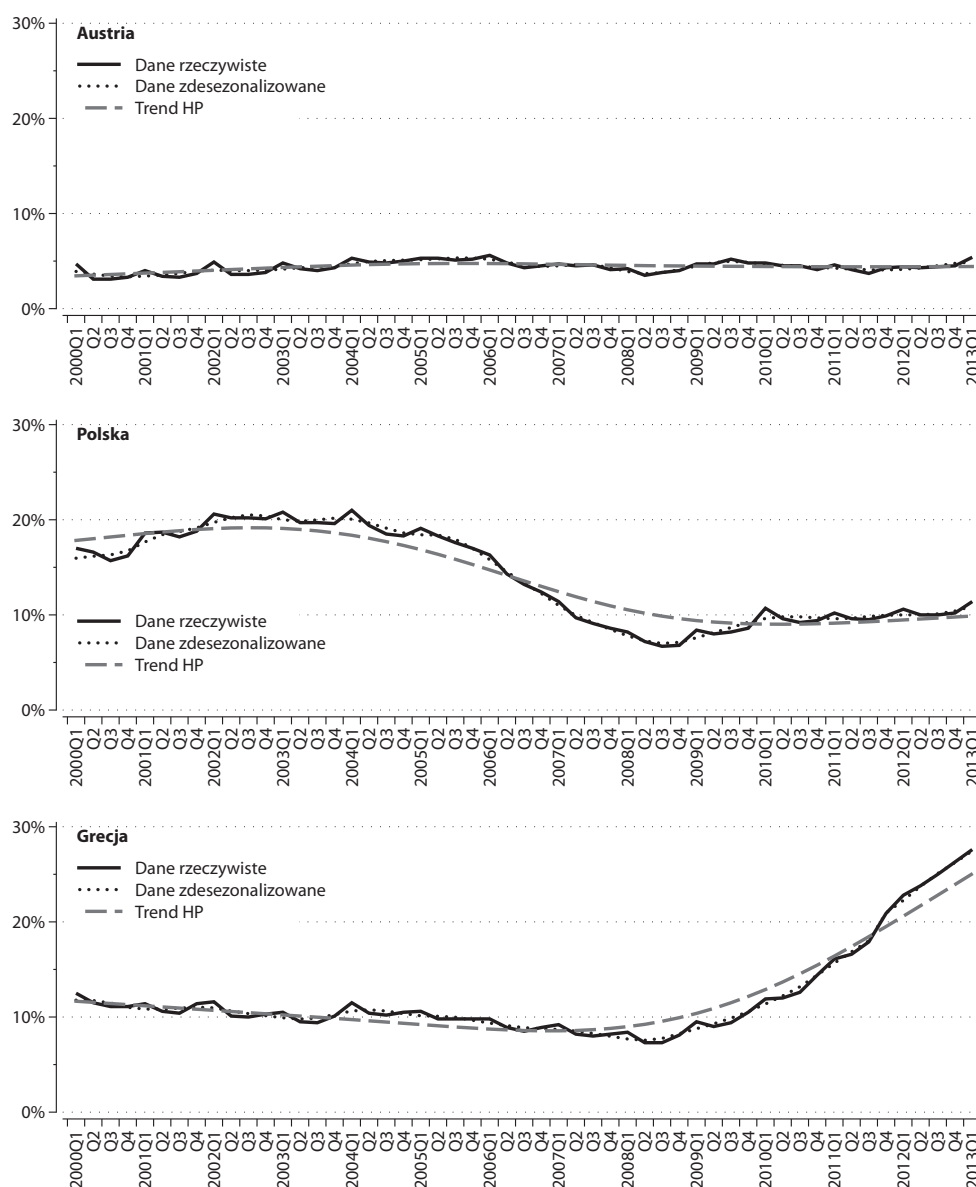
Tab. 9. Zmiany zdesezonalizowanych i „wyczyszczonych” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia w Austrii, Polsce i Grecji według wieku i wykształcenia w okresie 2000Q1–2013Q1

Grupa	Austria	Polska	Grecja
Minimum (%)			
15–64	3,4 2000Q4	7,0 2008Q3	7,6 2008Q2
15–19	5,9 2000Q3	18,2 2007Q4	25,4 2007Q3
20–24	4,1 2000Q3	15,8 2008Q3	20,2 2008Q2
25–29	2,9 2000Q4	7,7 2008Q4	12,7 2008Q3
Poziom 1–2	.	16,8 2008Q1	10,9 2007Q4
Poziom 3–4	2,4 2001Q1	8,2 2008Q4	11,7 2008Q3
Poziom 5–6	.	5,7 2008Q4	14,7 2008Q3
Maximum (%)			
15–64	5,3 2005Q3	20,5 2002Q3	27,4 2013Q1
15–19	13,8 2005Q2	38,3 2012Q4	71,2 2013Q1
20–24	9,3 2009Q3	42,6 2002Q4	56,8 2013Q1
25–29	6,5 2013Q1	22,9 2004Q1	40,5 2013Q1
Poziom 1–2	.	45,7 2004Q2	45,9 2013Q1
Poziom 3–4	5,3 2013Q1	24,3 2004Q1	39,1 2013Q1
Poziom 5–6	.	14,0 2004Q1	40,2 2013Q1
Maksimum do minimum (zmiana w %)			
15–64	58,8	193,0	262,9
15–19	134,9	110,9	180,4
20–24	125,5	168,8	181,0
25–29	125,9	197,9	218,8
Poziom 1–2	.	172,4	319,4
Poziom 3–4	125,9	195,8	234,5
Poziom 5–6	.	146,9	173,9
2013Q1 do minimum (zmiana w %)			
15–64	46,5	55,8	262,9
15–19	67,5	110,3	180,4
20–24	96,9	72,5	181,0
25–29	125,9	75,2	218,8
Poziom 1–2	.	81,7	319,4
Poziom 3–4	125,9	75,8	234,5
Poziom 5–6	.	97,6	173,9

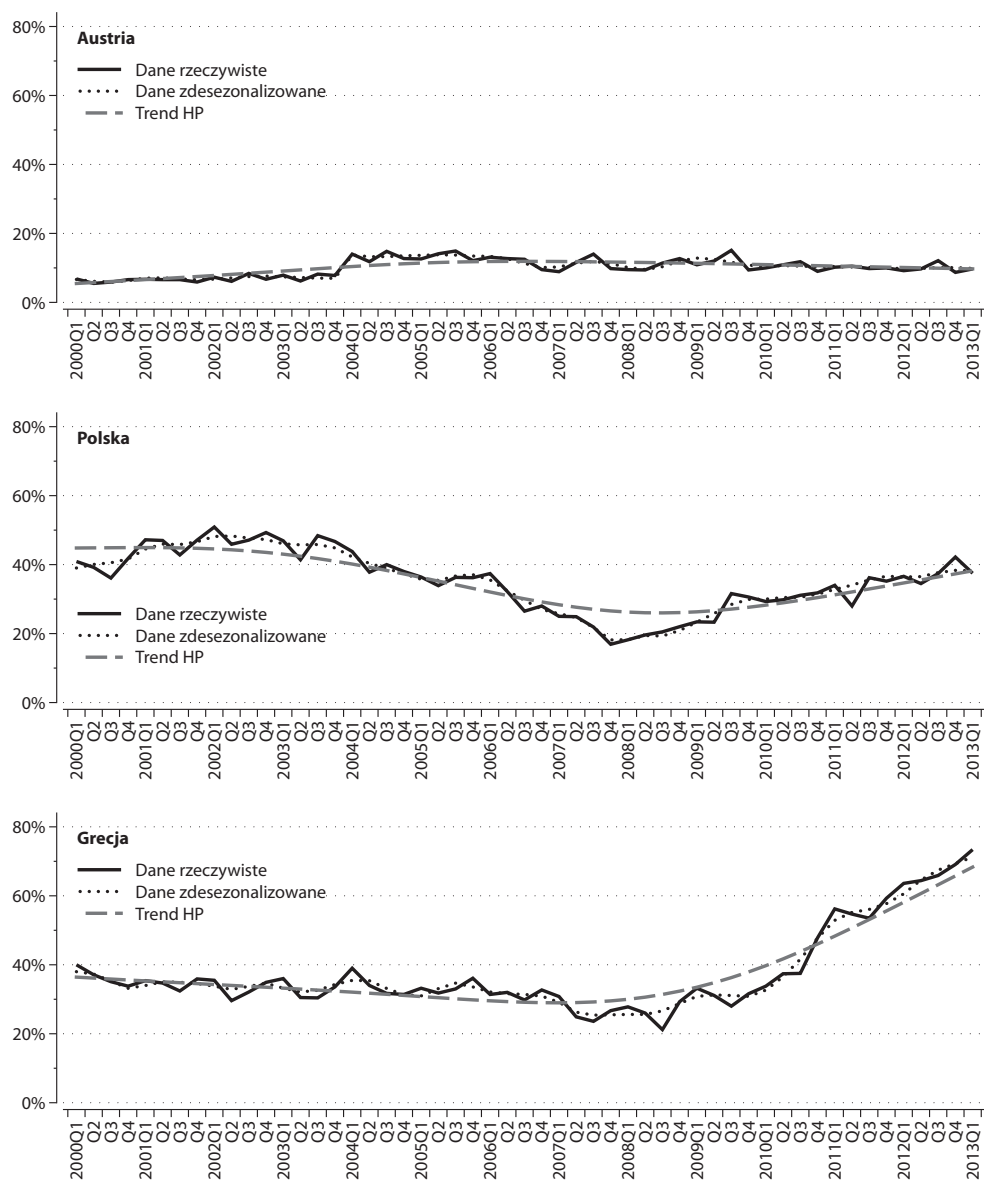
bezrobocia w Polsce wyniósł 34,1%. Tak więc w Austrii stopy bezrobocia były najniższe i jednocześnie charakteryzowały się najmniejszą zmiennością, co oznacza bardzo dobrą sytuację, natomiast w Grecji stopy były bardzo wysokie i jednocześnie podlegały dużym wahaniom w czasie.

Podobne co do kierunku, chociaż z większym natężeniem występowały zmiany stóp bezrobocia wśród młodzieży. W ostatnich latach stopy bezrobocia w Polsce najszybciej rosły w grupie wieku 15–19 lat, natomiast w Austrii i w Grecji w wieku 20–29 lat.

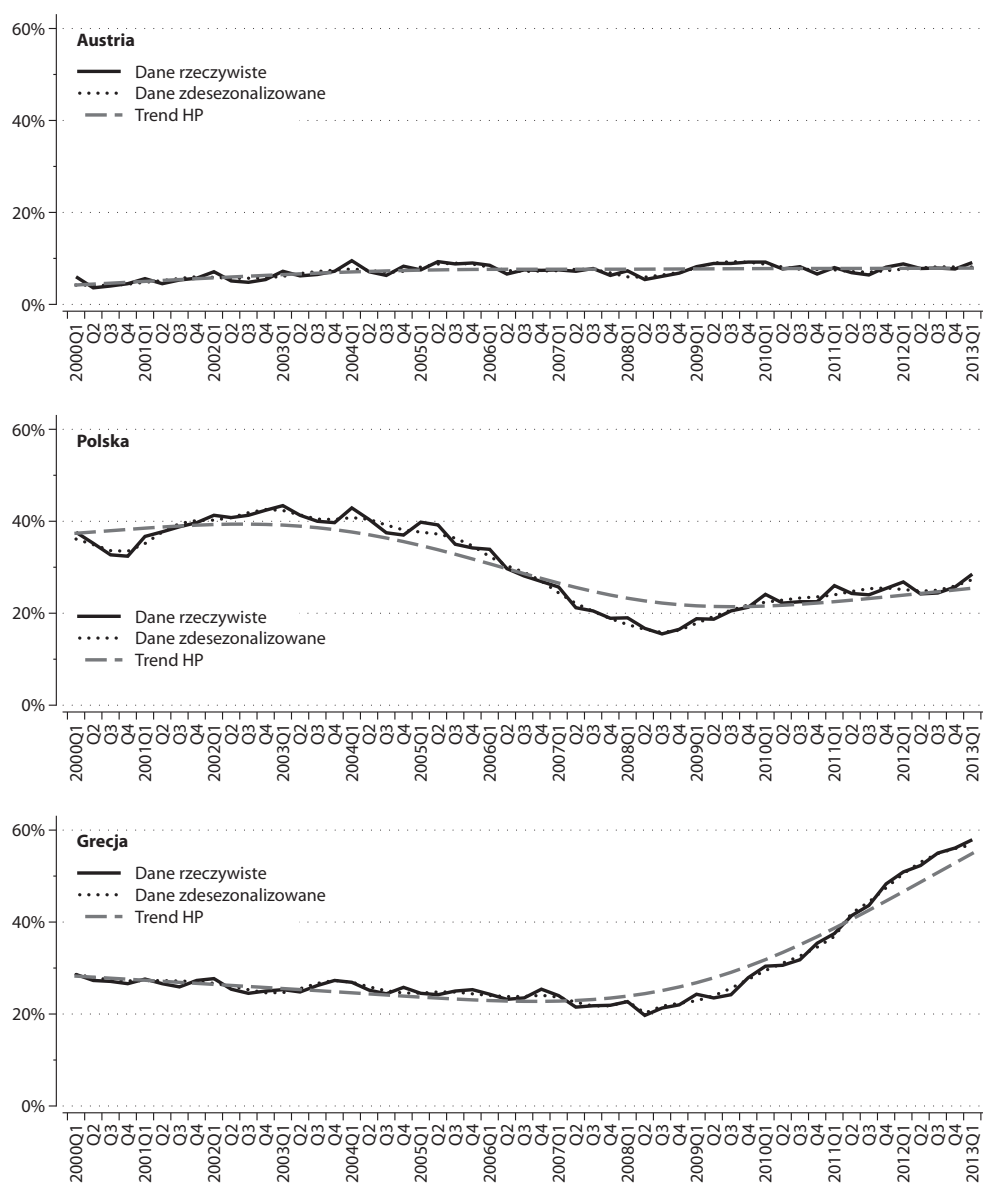
W Polsce zdecydowanie najniższa stopa bezrobocia występuje wśród osób z wykształceniem wyższym, chociaż jej wzrost w I kwartale 2013 roku w porównaniu z minimum z III kwartału 2008 roku był wyższy (o 97,6%), niż wzrost jaki w tym samym czasie zanotowała stopa bezrobocia osób z wykształceniem średnim (o 75,8%). W Grecji zdecydowanie najszybciej rosło bezrobocie wśród młodzieży z wykształceniem niepełnym podstawowym, podstawowym i zasadniczym (w I kwartale 2013 roku w stosunku do minimum z IV kwartału 2007 roku o 319,4%), natomiast najwolniej z wykształceniem wyższym (w I kwartale 2013 roku w stosunku do minimum z III kwartału 2008 roku o 173,9%).

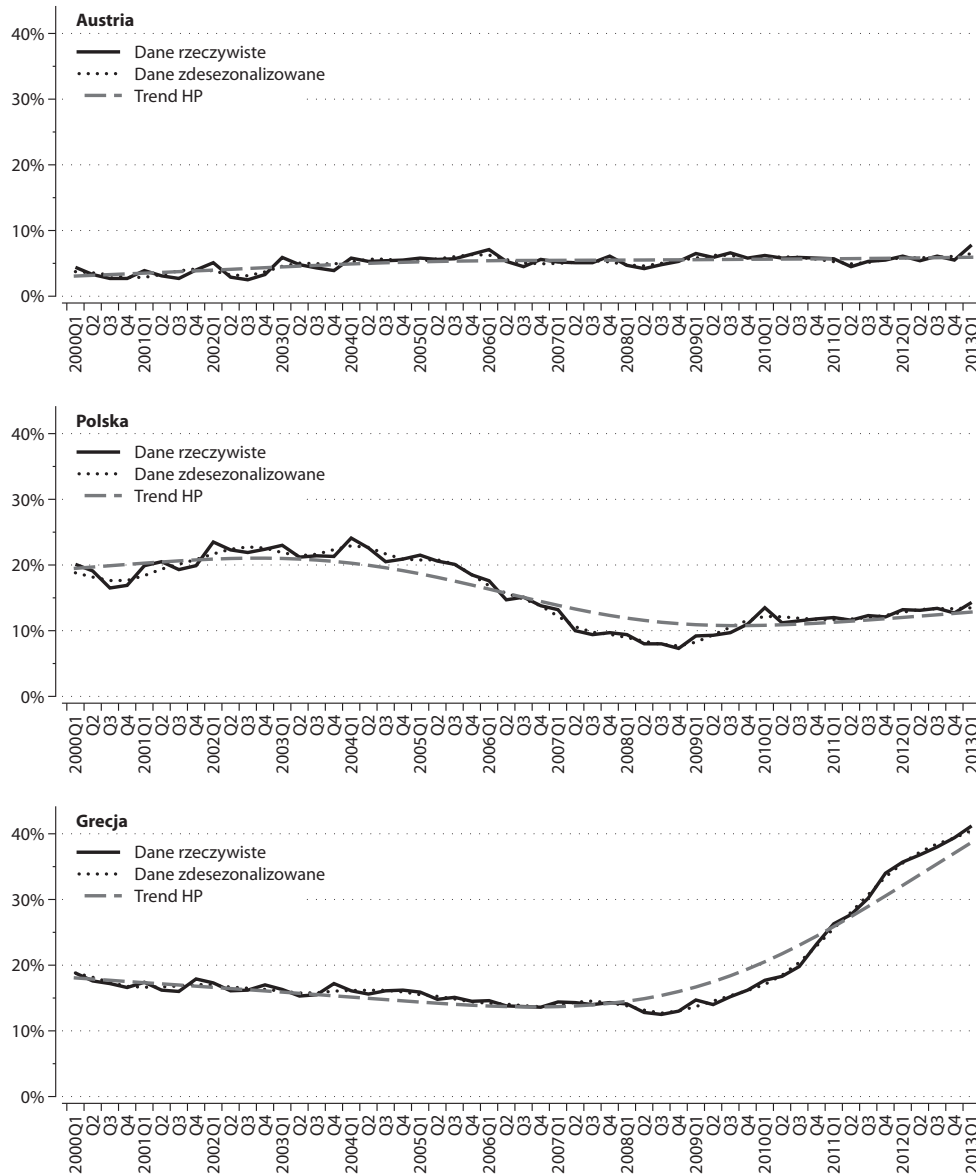
Rys. 7. Porównanie trendów oraz danych zdesezonalizowanych i „wyczyszczonych” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 15–64 lata w Austrii, Polsce i Grecji w okresie 2005Q1–2012Q4

Rys. 8. Porównanie trendów oraz danych zdesezonalizowanych i „wycyszczonych” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 15–19 lat w Austrii, Polsce i Grecji w okresie 2005Q1–2012Q4

Rys. 9. Porównanie trendów oraz danych zdesezonalizowanych i „wyczyszczonych” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 20–24 lata w Austrii, Polsce i Grecji w okresie 2005Q1–2012Q4

Rys. 10. Porównanie trendów oraz danych zdesezonalizowanych i „wycyszczonych” z obserwacji przypadkowych stóp bezrobocia osób w wieku 25–29 lat w Austrii, Polsce i Grecji w okresie 2005Q1–2012Q4

Zakończenie

Przeprowadzona analiza pokazała, że od 5 lat w Unii Europejskiej notuje się wzrost stóp bezrobocia, szczególnie szybki wśród osób w wieku 20–29, przy czym znacznie szybszy w wśród osób z wykształceniem niepełnym podstawowym, podstawowym i zasadniczym (poziom 1–2) niż wśród osób z wyższymi poziomami wykształcenia. Tempo wzrostu i poziom bezrobocia jest jednak bardzo zróżnicowany pomiędzy poszczególnymi państwami. Szczególnie niepokojące rozmiary osiągnęło ono na południu Europy, a zwłaszcza w Grecji i w Hiszpanii. Poziom bezrobocia w Polsce jest zbliżony do przeciętnej dla UE, chociaż jego wzrost w ostatnich latach budzi uzasadniony niepokój. W Polsce, podobnie jak i w innych państwach UE największe bezrobocie występuje wśród osób słabo wykształconych.

Zaprezentowane w opracowaniu fakty w pełni uzasadniają ostatnie decyzje Komisji Europejskiej o przeznaczeniu w ciągu najbliższych dwóch lat 6 mld euro na specjalny program, służący poprawie sytuacji młodych Europejczyków na rynku pracy. Jednak przeciwdziałanie bezrobociu to przede wszystkim zadanie rządów i to one powinny wdrażać bardziej efektywne narzędzia ograniczania bezrobocia. Dotyczy to również polskich służb rynku pracy, które wymagają istotnej reorganizacji pod kątem skuteczniejszego znajdowania miejsc pracy.

Literatura

- COTTRELL A., LUCCHETTI “JACK” R. (2010): *Gretl User’s Guide. Gnu Regression, Econometrics and Time-series Library*.
- HODRICK R.J., PRESCOTT E.C. (1997): *Postwar US business cycles. An empirical investigation*. „Journal of Money Credit and Banking”, nr 29 (1), s. 1–16.
- KEYNES J.M. (1985): *Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza*. M. Kalecki i S. Rączkowski (tłum.), *Ekonomia XX Wieku*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- KOWERSKI M. (2008): *Zastosowanie metod ekonometrycznych do modelowania rynku pracy*. [w:] S.M. Kwiatkowski i M. Żurek (red.): *Aktywizacja zawodowa studentów w akademickich biurach karier*, Biblioteka Pedagogiki Pracy, t. 179, Radom, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji.
- KOWERSKI M. (2013): *NEETs in Polish Sounds Like Nothing*. [w druku].
- KUFEL T. (2011): *Ekonometria. Rozwiązywanie problemów z wykorzystaniem programu GRETL*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- KWIATKOWSKI E. (1988): *Neoklasyczne teorie zatrudnienia. Tradycja i współczesność*. *Ekonomia XX Wieku*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- KWIATKOWSKI E. (2007): *Bezrobocie. Podstawy teoretyczne*. *Współczesna Ekonomia*, Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN.
- MASCHERINI M., ET AL. (2012): *NEETs — Young People not in Employment, Education or Training: Characteristics, Costs and Policy Responses in Europe*. Luxembourg, Publications Office of the European Union.
- NASAR S. (2012): *Wielkie poszukiwanie. Historia ekonomicznego geniuszu*. K. Pawłowski (tłum.), Warszawa, MT Biznes.
- Off to a Good Start? Jobs for Youth*. (2010): Paris, OECD Publishing, [dostęp: 2013.09.10], [a:] <http://dx.doi.org/10.1787/9789264096127-en>.
- PHILLIPS A.W. (1958): *The Relation between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861–1957*. „Economica. New Series”, nr 25 (100), s. 283–299.
- SEDLÁČEK T. (2012): *Ekonomia dobra i zła. W poszukiwaniu istoty ekonomii od Gilgamesza do Wall Street*. D. Bakalarz (tłum.), Warszawa, Studio Emka.
- TOKARSKI T. (2005): *Statystyczna analiza regionalnego zróżnicowania wydajności pracy, zatrudnienia i bezrobocia w Polsce*. Kluczowe Problemy Gospodarki, Warszawa, Wydawnictwo Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.
- Working Together for Europe’s Young People. A Call to Action on Youth Unemployment*. (2013), Brussels, European Commission, COM (2013) 447 final.
- Young People Not in Education, Employment or Training (NEET)*. (2009), Northern Ireland Assembly, [dostęp: 2013.09.10], [a:] <http://www.niassembly.gov.uk/researchandlibrary/2009/11009.pdf>, Research Paper 110/09.